

Három adatbázisban nem csak egy, hanem két rendszer útján is kerestek:

a BIOSIS-ban az SDS (Space Documentation Service = Űrkutatási Dokumentációs Szolgálat) és a DIMDI (Deutsches Institut für Medizinische Dokumentation und Information = Német Orvostudományi Dokumentációs és Információs Intézet) rendszerrel;

a Chemical Abstracts-ben egyrészt az SDS útján, másrészt manuálisan;

a Ringdoc-ban való keresésre a Merck vállalat házon belüli rendszerét, valamint az SDS-t vették igénybe.

Az Excerpta Medica-hoz a Hoechst on-line rendszert, a Medlars-hoz a DIMDI rendszerét használták.

Az 1. táblázat a releváns tételek adatbázisok szerinti megoszlását szemlélteti.

1. táblázat

A releváns tételek megoszlása adatbázisok szerint

Adatbázis	C kérdés	%	R kérdés	%
Összes output	282	100	123	100
BIOSIS-DIMDI	48	17	22	17
BIOSIS-SDC	—	—	23	18
BIOSIS összesen	48	17	25	20
Chemical Abstracts, manuális	—	—	42	34
Chemical Abstracts-SDC	—	—	33	27
Chemical Abstracts, összesen	—	—	45	37
Excerpta Medica-Hoechst	207	73	67	54
Medlars-DIMDI	60	21	25	20
Ringdoc-Merck	115	41	43	35
Ringdoc-SDC	145	51	48	39

2. táblázat

A releváns tételek megoszlása adatbázisok kombinációiban

Adatbázisok kombinációi	C kérdés	%	R kérdés	%
Összes output	282	100	123	100
5 adatbázisban	—	—	4	3
4 adatbázisban	13	5	5–8	4–7
3 adatbázisban	21–32	7–11	6–11	5–9
2 adatbázisban	17–91	6–32	9–22	7–18

Megjegyzés:

az értéktárolók a releváns tételek minimális és maximális számát adják adatbázisok különféle kombinációira.

Az adatbázisok átfedéseiről a 2. táblázat ad képet.

A felmérés alapján a szerzők a következő következtetésekre jutottak:

öt adatbázisban való keresés nem adott jobb eredményt, mint négy, sőt három adatbázis optimális kombinációja;

két adatbázisban való keresés esetén a legjobb kombinációt a Ringdoc és az Excerpta Medica (az R kérdés esetén a releváns tételek 76%-a), valamint az Excerpta Medica és a Chemical Abstracts (az R kérdés esetén a releváns tételek 77%-a) adja;

egy adatbázisban történő kereséshez legjobb az Excerpta Medica, majd a Ringdoc (1. táblázat).

A Ringdoc második helye még értékesebbnek tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy az Excerpta Medica tízszer annyi folyóiratot dolgoz fel, mégis csak 30%-kal több releváns tételt ad, mint a Ringdoc.

/Search corner = On-Line Review, 2. köt. 2. sz. 1978. p. 122–123./

(Novák István)

VIHAR AZ EURONET KÖRÜL

Információs háború az USA és más iparilag fejlett államok között

A címben szereplő fogalom arra az egyre növekvő ellentétre utal, amely nemzetközi szinten – különösen az EURONET üzembeállítása óta – az információs és kommunikációs szektorban tapasztalható. A konfliktus oka az Egyesült Államok jelentős előnye a modern információs technika fejlesztése és alkalmazása területén, vagy pontosabban ennek az előnynek világszerte tapasztalható

maximális kiaknázása. Az USA ugyanis nemcsak belföldön fejleszti és hasznosítja magas szintű információs technikáját, hanem multinacionális információs vállalatokon keresztül is befolyásolja más államok tájékoztatásügyét. A kiterjesztett információs szolgáltatás, egyéb előnyei mellett, gazdasági hatalmat is biztosít, és ez a körülmény egyre gyakrabban idéz elő politikai és jogi ellentéteket más államokkal. A problémával több cikk, jelentés, konferencia, tanulmány stb. foglalkozott.

1978. január 15-én jelent meg a Washington Post c.

napilapban J. M. EGER, az Office Telecommunication Policy igazgatójának cikke, amelyben többek között rámutat arra, hogy az európai országok védőintézkedésekkel igyekeznek biztosítani saját gazdasági érdekeiket az amerikai hatással szemben. Megjegyzi, hogy míg a legtöbb nyugat-európai állam és Kanada mindössze arra ügyel, hogy – a hazai információs ipar prioritásának biztosításával – megőrizze gazdasági szuverenitását, addig a fejlődő országok már az elektronikus imperializmus vádját emelik az Egyesült Államok ellen. Felhívja a figyelmet, hogy az amerikai gazdaság erősen függ a hírek és adatok szabad nemzetközi áramlásától; ugyanis az USA bruttó nemzeti jövedelmének 40%-a információs tevékenységekből származik. A kedvezőtlen külföldi védőintézkedések következtében tehát komoly veszteségek érhetik – több oldalról is – az amerikai gazdaságot. Éppen ezért, mint írja, az Egyesült Államok Szövetségi Kormányának sürgősen ki kell dolgoznia a megfelelő stratégiát és taktikát ezzel a kérdéssel kapcsolatban.

1978. telén az *Information Times* hasábjain S. NORA francia szakértő kifejtette, hogy ha Európa nem kíván az egyre erősödő amerikai befolyás alatt maradni, akkor Franciaországnak, a többi európai állammal összefogva, létre kell hoznia egy távközlési kartellt, pl. szabványosított távközlési hálózatok, adatbankok, saját távközlési műholdak stb. létesítésével. Az amerikai távközlési és információs ipar természetesen a legnagyobb megdöbbenéssel értesült ezekről a tervekről.

A *Journal of the American Society for Information Science* 1979 januári számában jelent meg F. BRENNER,¹⁷ az American Petroleum Institut tájékoztatási szolgálata igazgatójának cikke, amelyben az EURONET-nek az amerikai piacra gyakorolt hatását elemzi. Megállapítja, hogy az EURONET létrehozása következtében keletkezett pénzügyi veszteség váratlan és kedvezőtlen reakciót gyakorolhat az USA belső információs tevékenységeire is. Elképzelhető ugyanis, hogy az európai üzleti veszteség következtében kénytelenek lesznek a hazai felhasználóknak nyújtott szolgáltatások árát emelni, ami igen érzékenyen érintené az amerikai tájékoztatásügyet. Éppen ezért a szerző felhívással fordul az amerikai tájékoztatásügy valamennyi szervezetéhez és kéri, hogy alaposan gondolják át az információs háború lehetőségét és következményét és dolgozzanak ki az adott helyzetnek megfelelő információs politikát.

A *National Federation of Abstracting and Indexing Service* (NFAIS) 1979 márciusában tartott kétnapos konferenciáján egy egész délelőttöt szenteltek az információs helyzet megvitatásának. A hozzászólók egy részének az volt a véleménye, hogy az európai államok az EURONET létrehozásával csökkenteni kívánják az euró-

pai felhasználók függését az amerikai információszolgáltató vállalatoktól. Politikai kartellnek minősítették az EURONET-et, amely a világpiacon folyó versengést tudatosan, ízlése szerint képes befolyásolni.

Mások viszont ezzel ellentétes nézetet vallottak: szerintük számos amerikainak helytelen ismeretei vannak az EURONET-ről és az európai államok ezzel kapcsolatos szándékáról. Az EURONET-et nem azért létesítették, hogy Nyugat-Európát az amerikai információs ipar előretörésétől megvédjék, hanem azért, hogy az európai információfelhasználók számára jó és olcsó információs szolgáltatásokat biztosítsanak. Ismét mások arra mutatnak rá, hogy míg jelenleg az amerikai adatbázisgyártók a különböző államoktól (pl. Angliától vagy az NSZK-tól) eltérő díjakat igényelhetnek adatbázisuk használatáért, addig a jövőben az EURONET-hálózat valamennyi igénybevevőjétől csak egységes díjazásra számíthatnak.

A kérdés megnyugtató rendezése érdekében az amerikai *Information Industry Association* (IIA) és az angol *Association of Data Base Producers* bizottságot hozott létre és 1977 decemberében koncepciót dolgozott ki az elektronikus adatcsere nemzetközi titkárságának megalakítására. A titkárság, amelynek tagjait a két szervezet három-három képviselője alkotja, a nemzetközi adatátvitel valamennyi ügyének irányítóállomásaként tevékenykedik.

1978 augusztusában ugyancsak az IIA a holland tájékoztatási ipar képviselőivel rendezett egy tájékoztatói találkozót. Itt az IIA egy olyan szervezet megalakítását sürgette, amelyben az európai információs ipar tömörülne, védekezésül az európai tájékoztatásügyet fenyegető államosítással szemben. A találkozó résztvevői végül elhatározták, hogy 1979 szeptemberében megrendezik az európai információs ipar kongresszusát, amelyet a tájékoztatási szolgáltatások és rendszerek kiállítása egészít ki.

Az amerikai *Nemzeti Tudományos Alapítvány* (*National Science Foundation, NSF*) megbízásából a King Research Vállalat munkatársai statisztikát állítottak össze a nemzetközi tudományos–műszaki kommunikációról²¹. Ez az összeállítás az amerikai információs management számára a nemzetközi információátvitelre vonatkozó döntések előkészítését hivatott segíteni. A kimutató elkészítésében nemcsak az Egyesült Államok akadálytalan nemzetközi információátvitel iránti alapvető igénye játszott jelentős szerepet, hanem az a jogos aggodalom is, miszerint az USA – az egyoldalú információexport és know-how export következtében – a többi ipari állammal szemben esetleg technikailag visszaeshet. A statisztika magában foglalja a tudományos–műszaki kommunikáció valamennyi területét. A helyzetfelmérést a követ-

¹⁷ Ismertetését lásd a 483. oldalon

²¹ Lásd: TMT, 25. köt. 12. sz. 1978. p. 561–580.

kező országokra terjesztették ki: USA, Szovjetunió, NSZK, Franciaország és Kanada. Hasonló viszonylatban elemezték az információk államok közötti átvitelét is.

A *LINK Resources Corp.* (New York) és a *Transnational Data Reporting Service Inc.* (Washington, D. C., Amszterdam, Párizs) 1979 folyamán tanulmányt kíván közreadni, amelyben a nemzetközi információáramlás szabályozásával kapcsolatos – stratégiaileg legkedvezőbb – módszereket ismertetnék. A tanulmány Észak-Amerika, Nyugat-Európa és néhány kiválasztott fejlődő ország relációjában foglalkozna a nemzetközi adatátvitel normáinak kialakításával.

/ETTEL, W.: *Der „Informationskrieg“ und seine Hintergründe = Nachrichten für Dokumentation*, 30. köt. 2. sz. 1979. p. 63–68./

(Takáchné Tóth Mária)



Az EURONET hatása az amerikai információs piacra

Az Európai Gazdasági Közösség (EGK) számítógépes hálózata, az EURONET 1979-ben kezdi meg működését. Az adatbázisokhoz való hozzáférés a kilenc tagország postaigazgatóságai által közösen létrehozott és üzemeltetett távközlési hálózat útján történik. A postaigazgatóságok szabják meg a hálózattal elérhető adatbázisok használati díját és így a TYMNET és TELENET amerikai hálózatokhoz való kapcsolódás díjait is, amelyek útján a Systems Development Corporation (SDC) és a Lockheed szolgáltatta adatbázisok elérhetőek.

Ebből adódott az az igen súlyos probléma, ami az EURONET indulásával valóságos információs háborúhoz vezethet: ugyanis az érintett postaigazgatóságok az amerikai hálózatok igénybevételének díját igen magasra emelték. E hálózatokhoz való kapcsolódás magán telefonvonalakon, reális áron történt, a jelenlegi ár viszont igen magas: óránként 31,2 dollár. Ha ezt az összeget összevetjük az EURONET által már bejelentett használati díjjal (3,78 dollár óránként), érthetővé válik a helyzet súlyossága, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a legtöbb EURONET-adatbázis amerikai eredetű. Ez az árpolitika az EURONET-et olyan igazságtalan előnyhöz juttatja, ami szinte egyenlő az amerikai szolgáltatások európai embargójával.

A piaci versenynek egyébként számos előnye van, pl. ez legfőbb hajtóereje a rendszerek tökéletesítésének. Az adatbázist szolgáltatók egészséges versengése egyes adatbázisokért végső soron szintén a felhasználók érdekeit szolgálja, hiszen egyébként ezek az adatbázisok csak egyetlen helyen, igen drágán lennének hozzáférhetőek,

szűk felhasználói réteg számára. A nemzetközi információátadásban a verseny akkor kezd károsná válni, ha az egyik fél vásárlás útján duplikál egy másik ország által előállított adatbázist, és azt saját rendszerén lényegesen kedvezőbb feltételek mellett képes értékesíteni. Az EURONET esetében éppen ez a helyzet; a kedvezőbb feltételek az EURONET javára a TYMNET és TELENET igénybevételére kiszabott túlzottan magas díjakból erednek. E helyzetben az USA részéről a következő kérdések merülnek fel:

*képes lesz-e a nemzetközi versenyre?
ésszerű-e egyáltalán, hogy az EURONET számára
adatbázisokat szolgáltasson?*

ki nyer vagy veszít hosszú távon?

Eddig az európai *Space Documentation Center* (Frascati) nem volt az SDC és a Lockheed jelentős versenytársa. Mégis, az általa, továbbá a kanadai CANOLE rendszer által forgalmazott amerikai adatbázisok szolgáltatása némileg rontotta az amerikaiak üzletét, és ezen már régebben el lehetett volna gondolkodni. Az EURONET beindulása igen komoly, kb. 25%-os üzleti veszteséget jelenthet az amerikaiak számára, amin végsősoron az USA felhasználói veszítenek, mert a szolgáltató rendszerek a gazdaságos üzemeltetés érdekében kénytelenek lesznek emelni a díjakat. Az amerikai adatbázis-előállítóknak elsősorban a hazai felhasználók érdekeit kell szem előtt tartani, hiszen a legtöbb adatbázis nagy állami támogatással jött létre.

Milyen megoldások jöhetnek számításba? Az adatbázis-előállítóknak vagy olyan magas díjakat kell az EURONET-nek felszámítani, hogy csökkenthessék az amerikai felhasználói díjakat, legalábbis addig, amíg a nyugat-európai postaigazgatóságok árpolitikája biztosítja a tisztességes versenyt; vagy az amerikai adatbázisokat egyáltalán nem kell Nyugat-Európában forgalmazni.

Az EGK postaigazgatóságainak intézkedésével szemben az amerikai felhasználók egységes, koncentrált reakciójára van szükség, ami a nagy szakmai szervezetek (American Society for Information Science, American Library Association stb.) és az újabban alakuló on-line felhasználói csoportok útján történhetne. A nemzetközi információátadás e súlyos problémájának e szervezetek az 1979 októberében tartandó Könyvtári és Információs Szolgáltatások című Fehér Ház konferencián is minden bizonnyal hangot adnak, így az USA szenátusának Külföldi Kapcsolatok Bizottsága tiszta képet nyerhet további információátadási politikája kialakításához.

/BRENNER, E. H.: *EURONET and its effects on the U. S. information market = Journal of the American Society for Information Science*, 30. köt. 1. sz. 1979. p. 5–8./

(Novák István)